

I.évfolyam. 3.szám

Szőlő-levél

**A TOKAJI BORVIDÉK SZŐLÉSZETI ÉS BORÁSZATI KUTATÓINTÉZET
ELEKTROMOS FOLYÓIRATÁNAK NOVEMBER HAVI SZÁMA**

A SZERKESZTŐ ELŐSZAVA

A KUTATÓINTÉZET HÍREI

BEMUTATJUK ÚJ KOLLÉGÁNKAT

TUDOMÁNYOS HÍREK A KUTATÓ INTÉZETTŐL

TUDOMÁNYOS HÍREK TOKAJ-HEGYALJÁRÓL

TUDOMÁNYOS HÍREK A NAGYVILÁGBÓL

SZEMELVÉNYEK TOKAJ-HEGYALJA MÚLTJÁBÓL

A SZERKESZTŐ ELŐSZAVA

Tisztelt és Kedves Szőlészek, Borászok,
Borbarátok és Barátnők!

Nagyon sok beszélgetésen vettem részt az intézet megalakulása óta eltelt időben. Sikerült találkozni sok régi kutatóintézeti dolgozóval, más kutatóintézetek vezetőivel és kutatóival, Tokaj-Hegyalja vezető és kevésbé neves borászaival, bor szakírókkal és borfogyasztókkal, helyi és országos politikusokkal. Mindenkit meghallgattam, így próbáltam-próbálom összegyűrni milyen irányba haladjon a kutatóintézet.

Az látható, hogy mindenkinek nem lehet megfelelni, hiszen számos törésvonal rajzolódik ki, ami egyben más igényeket, szükségleteket is feltételez. Egyet tudomásul kell venni, hogy intézetünk alapító okiratban megjelölt célja a borvidék általános termelési feltételeinek javítása a tudományos háttér megteremtésével. Ennek megfelelően nem vállalhatjuk fel kizárólagosan sem a prémium kategóriás borok termelőinek, sem a tömegborok előállítóinak érdekeit. Két irányba is kell tehát indulnunk. Mivel alapvető célunk a bortermelés általános színvonalának emelése, ennek érdekében az egyik célközönség feltétlenül a kevésbé képzett szőlő és bortermelő szakmai ismereteinek emelése, gondolkodásmódjuk irányítása. A másik irány, a kutatás pedig inkább a minőségi borokat előállítók felé történő szolgálat azzal, hogy jobb növényi alapokkal, jobb technológiákkal finomíthassák bortermelésüket.

A termeléshez szükséges tokaji borvidéki alapfilozófiát mindenkinek magáévá kell tenni, de az igazi bortermelő

arról ismerszik meg, hogy képes a saját dűlőjéhez, borához megfogalmazni a saját filozófiáját is. Ez utóbbihoz az intézet nem tud segítséget nyújtani, ez attól személyesebb dolog.

Ha megnézzük híres borvidékek portfólióját, az látható, hogy piramisszerűen épül fel a kínálat. A csúcson ott vannak a prémium minőségű borok, melyek a borvidék hírnevét alapozzák meg, de megtalálható egy széles árualap is, ami minőségét tekintve valamelyest gyengébb, így alacsonyabb árfekvésben kerül a piacra. Tokaj-Hegyalján az utóbbi időben sorra születnek csúcsborok, de ezek olyan kis tételek, amivel az USA-ba vagy Kínába betörni nem lehet, hiszen oda komolyabb mennyiségekre lenne szükség. A nálunk még tömegtermelésre berendezkedett kistermelőkkel kell létrehozni egy olyan széles árualapot, ami minőségben nem kifogásolható. Ezzel a nagytételű eladásokkal lehet megélhetést biztosítani a szőlőtermelőknek. A minőségi bortermelőknek kell a hátukon vinni Tokaj-Hegyalját, ők adják meg Hegyaljának a rangot, de ez csak úgy életképes hosszútávon, ha a batyuban lévő tömegborok nem húzzák őket a mélybe. Minden hegyaljai szereplőnek az a feladata, hogy minden kategóriájú borban előre lépjünk. Nem a külföldi hamis bor az igazi ellenségünk hanem a hazai gyenge minőségű áruházi tokaji.

Ehhez a nem kis feladathoz kívánok az intézetünk minden dolgozója nevében is feltöltekezést az ünnepek alatt, és erőt, egészséget az új évre!

Bihari Zoltán

A KUTATÓINTÉZET HÍREI

Intézetünk fontos eseménye volt novemberben, hogy megalakult a kutatóintézet tanácsadó testülete, a Kutatóintézeti Tanács. A tanács életre hívása két célt is szolgál:

1.-A kutatóintézet előtt álló feladatokat, kutatási terveket szeretnénk bemutatni a tanács tagjainak, akiktől tanácsokat, stratégiai iránymutatást várunk.

2.-Szeretnénk nyilvánossá tenni a kutatóintézet munkáját, és a tanácstagokon keresztül is eljuttatni eredményeinket a borásztársadalom felé.

A tanács terveim szerint formális kötöttségektől mentes, de komoly feladatot fog ellátni. Szeretném, hogy a tanácstagok személyében olyan szilárd szakmai háttérrel rendelkezzen a Kutatóintézet, melynek köszönhetően az intézet néhány év alatt a Tokaj-Hegyaljai Borásztársadalom szilárd támaszává fejlődhet.

A három évre megválasztott tanácstagok úgy lettek kiválasztva, hogy a nagyobb borász szervezeteket kértem fel, hogy delegáljanak 1-1 szakembert. Így lettek a tanács tagjai a következők:

Tokaji Borvidék Hegyközségi Tanácsa:
Marcinkó Ferenc

Tokaji Borászok Asztaltársasága:
Kanczler András

Tályyai Borút Egyesület: Nagy József
Mádi Kör: ifj. Szepsy István

Tokaji Bormívelők Társasága:
Bárdos Sarolta

Tokaj Reneszánsz: Prácser Miklós

Tokajvinum Hungaricum Egyesület:
dr.Kiss István

További felkérték:

Bacsó András
Forgács Balázs
Molnár Péter

Régi-új kollégát köszönhetünk november elején, Éles Sándorné Ilonkát. Nagyon örültünk, hogy nyugdíj mellett félállásban csatlakozott a csapatunkhoz, hiszen ő az, aki 26 éven keresztül a korábbi kutatóintézeti felállásban is itt dolgozott. Nagyon reméljük, hogy a még fellelhető régi dokumentumok közül sikerül neki olyan tudományos eredményeket megmenteni, aktualizálni, amit Hegyalja szőlészei hasznosíthatnak majd. Első feladata a fajtagyűjtemény újbóli életrehívása lesz.

November 8.-án megrendeztük a Király Ferenc Emlékülést. Több mint 50 résztvevő tisztelt meg bennünket. Külön örömünkre szolgált, hogy a VM oktatásért és kutatásért felelős főosztályvezetője dr. Pécsi Mária és valamennyi hazai kutatóintézet vezetői, kutatói is megjelentek és színvonalas előadásokkal adóztak Király Ferenc emlékének. A rendezés sikeréért és támogatásukért köszönet illeti Baracska Lászlót Tarcál polgármesterét, Bacsó Andrást a Tokaj Oremus Kft birtokigazgatóját, és természetesen az emlékülésnek helyt adó Hatputtonyos Borfalu vezetőjét Drozba Arankát is.

A Tokaji Borvidék Szőlészeti és Borászati Kutatóintézet novemberben végre megkapta az adóraktári engedélyt, így lehetőségünk van a borászkodást is elkezdni. A meglévő boraink egy részét szeretnénk lepalackozni, gondolva itt az aszú borokra. Míg más részét értékesíteni szeretnénk. Közel 400 hl száraz furmintunk van a Szarvas és a mádi Kővágó (Király)-dűlőből, melyet lédig formában szeretnénk eladni. Amelyik pincészetet esetleg nagyobb tételben érdekli a bor, -nyomott áron- az keressen bennünket!

BEMUTATJUK ÚJ KOLLÉGÁNKAT

Éles Sándorné

1952. február 5-én születtem Tarcalon. A gimnáziumi érettségi után, 1970-ben az Országos Szőlészeti és Borászati Kutató Intézet Tarcali Telepére jöttem dolgozni. Munka mellett levelező tagozaton tanultam tovább a Kertészeti Egyetem Kertészeti és Főiskolai Karán, Gyöngyösön (1972-1976), ahol kertész üzemmérnökként végeztem.

Kezdetben kutatási segéderőként tevékenykedtem. A fajtaérték kutatás kísérleteinek a területen történő adatfelvételezéseit és feldolgozásait végeztem. A szabadföldi kísérleti munkákat irányítottam. 1975-1981 közötti időszakban gépcsoport agronómusi feladatot láttam el. A szőlőtermesztés gépi munkáit irányítottam 86 hektáron.

1982-ben a Tokaj Kereskedőház Rt-hez került a Kutató Állomás. Ekkor az alanytelep vezetését kaptam feladatként. Majd 1983-ban az újjászerveződött Kutató Állomásra jöttem vissza. 1983-1995-ig ökonómiai- és növényvédelmi témában kutatási feladatokat láttam el tudományos munkatársként. Termőhelyi kataszter felmérésben, ültetvény kataszter felmérésben is közreműködtem. Ezzel egyidőben a növényvédőszer kísérletek helyszíni irányítását és értékelését végeztem. Értékeltem a kórokozókat és kártevőket a szőlőterületen, illetve a laboratóriumban vizsgáltam. Jelentős szerepem volt a szőlőt károsító atkák borvidéki szintű felmérésében és az ellenük való védekezés kidolgozásában.

1995-2004 között fajtaérték kutatási és mikrovinifikációs feladatot láttam el egyre szűkülő gazdasági feltételek mellett. A törzsültetvények létesítésében feladatom volt a fajták biztosítása, majd fenntartása, és a szaporítóanyag értékesítés. Fontos feladatom volt a kapcsolattartás a felügyeleti szervekkel, illetve a korábbi évek nemesítéséből származó fajták fenntartása, bejelentése, klónok és új fajták terméséből kísérleti bortételek készítése.

A szakirányú oktatási intézményeknek esetenként szakmai gyakorlatokat vezetek, szakdolgozat készítésben segítettem.

2005 és 2008 között az SzBKI Kecskemét majd a KÉKI telephelye lettünk. Ekkor már a kutatási feladat lecsökkent, és így a szőlőterületeink ápolási munkáinak irányításában, szervezésében is részt vettem.

2008-ban megszűnt a munkaviszonyom a Kutató Állomáson. Ezt követően 2009 őszén kaptam ismét szakmai munkát, a Tokaj-Oremus Kft.-nél szőlész brigádvezetőként, és innen vonultam nyugdíjba.

Jelenleg a Tokaji Borvidék Szőlészeti és Borászati Kutatóintézetben dolgozom tudományos segédmunkatársként, részmunkaidőben. Feladatom lesz a fajtagyűjtemény kialakítása, a szőlőfajták és klónok termesztési- és borászati értékének vizsgálata. Alany és nemes szőlő kölcsönhatásának vizsgálata. A korábbi évek kísérleti eredményeinek feldolgozása és értékelése.

Örülök hogy ismét az egész életemet meghatározó kutatóintézet keretei között dolgozhatok, és nagyon remélem, hogy én is közreműködhetek abban, hogy ismét Tokaj-Hegyalja meghatározó tudásközpontjává váljak az intézet.

TUDOMÁNYOS HÍREK A KUTATÓINTÉZETTŐL

Furmint és hárslevelű klónozás a tokaji borvidéken Éles Sándorné

A szőlőtermelés sikerességének alapja, hogy a táji, időjárási és a piaci igényekhez legjobban alkalmazkodó fajták, és azok változatai kerüljenek köztermesztésbe. Az egyes fajták genetikai változatossága teszi lehetővé a közülük történő szelektálást, a legjobbak kiválasztását. A szelekcióval kiválasztott egyedeket vegetatív úton lehet sokszorozni, vagyis genetikailag azonos tulajdonsággal rendelkező klónokat előállítani. Tokaj-Hegyalján a Furmint fajták szelekciója már a kutatóintézet megalakulása előtt, 1946-ban elkezdődött. Akkoriban a Szőlészeti és Borászati Szakiskola koordinálásával a Terézia szőlő területén indult el a munka. Ezt követte 1949-ben a Szarvas és a Hétszőlő tábláiban a hárslevelű anyatökéinek kiválasztása. A legjobb tőkéket 2 csoportra osztották:

1. Bőtermő, mennyiségre és összcukorra kiváló, de gyengén aszúsodik
2. Kevésbé bőtermő, de jól aszúsodik.

Az 1950 végén létrehozott Szőlészeti Kutató Intézet Kísérleti Gazdasága 1955-től átvette a szelektálási munkálatokat, folytatta a további kiválasztásokat, megfigyeléseket és a méréseket. A szelektálás a Német Márton által bevezetett négy lépcsős módszerrel történt.

1. Anyatökék kiválasztása 1947-től
2. Mikroparcellák létesítése 1959-től
3. Klóntáblák telepítése 1963
4. Törzstáblák létesítése a legjobb egyedekből 1963

A szelektálás eredményeként 59 Furmint és 26 Hárslevelű klónt választottak ki. Ezek termésértékelése folyamatosan megtörtént. Közöttük számos paraméterben eltérések voltak, melyet az akkori igények alapján szaporítottak tovább (1.táblázat).

1.táblázat A legjobban teljesítő klónok szüreti eredménye 17 év átlagban (magas kordon)

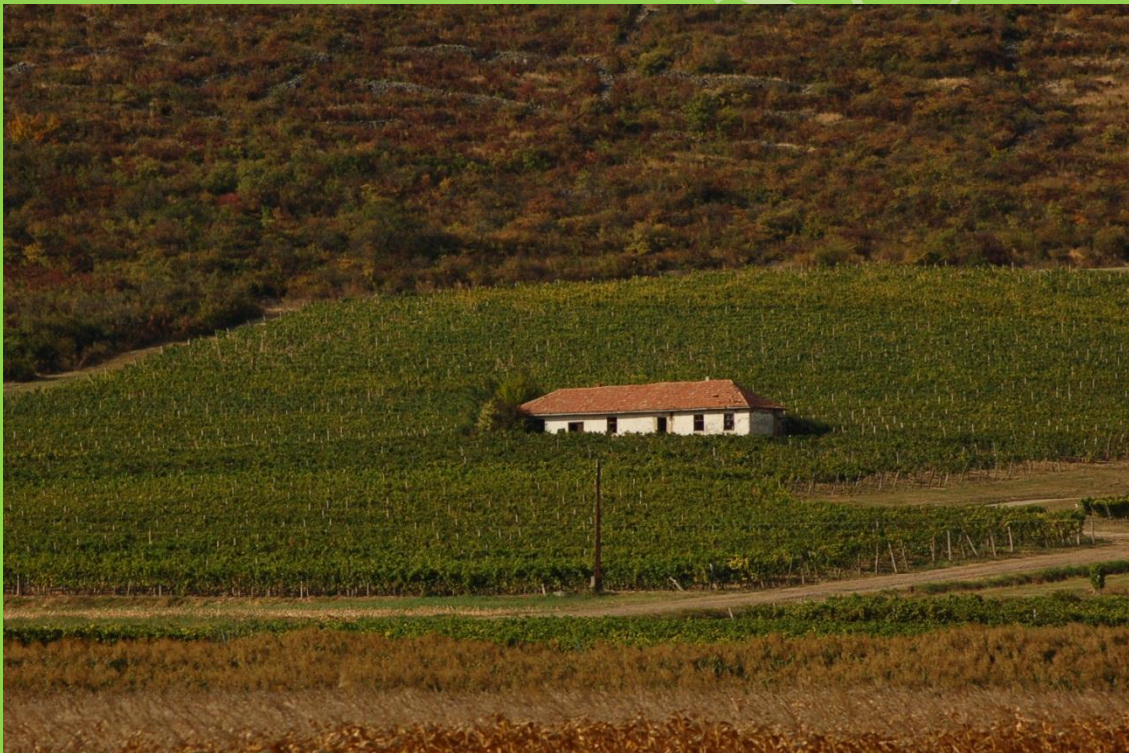
Fajta	Termés		
	kg/m ²	cukorfok	Sav % _o
Hárslevelű 111	1,47	20,6	13,1
Hárslevelű 112	1,23	18,7	12,8
Hárslevelű 114	1,29	18,6	13,1
Hárslevelű 311	1,42	19,2	13,3
Hárslevelű 318	1,04	18,8	13,4
Hárslevelű 1007	1,16	20,1	12,8
Hárslevelű 1104	1,24	20,9	13,6
Furmint T 56	1,39	17,9	12,1
Furmint T 92	1,33	17,3	11,5
Furmint T 138	1,14	17,6	12,3
Furmint 8/5682	1,00	17,5	13,2
Furmint 8/7275	1,30	17,9	12,5
Furmint 8/7575	1,13	18,7	12,0
Furmint 8/8533	1,12	18,0	12,3
Furmint D 506	0,71	18,2	9,8

A kísérletekben résztvevő klónok közül a mai napig négy kapta meg az állami elismerést: Furmint T92, T85, Hárslevelű 311, 1007

Vírusmentes klónjaink: Furmint T 92 (123), Furmint T 85 (258), Hárslevelű 311 (134).

Az elmúlt évtizedekben a Kutató Állomás törzsültetvényei jelentették a Borvidék kiinduló szaporítóanyag bázisát. A rendelkezésre álló

klónválasztékot azonban nem tükrözik a jelenlegi szőlőültetvények. A Furmint T 92, T85 és a Hárslevelű 311-es klónokból jelentős, míg a többiből elenyésző terület lett telepítve. Kutatóintézetünk feladatának tekinti a megismert klónok termésadatainak újbóli ellenőrzését, és a legsikeresebben teljesítő klónok propagálását, terjesztésének elősegítését.

A kutatóintézet valamikori és remélhetőleg jövőbeli kísérleti táblái (az épület előtt)

Átalakítja a világ bortermelését a klímaváltozás

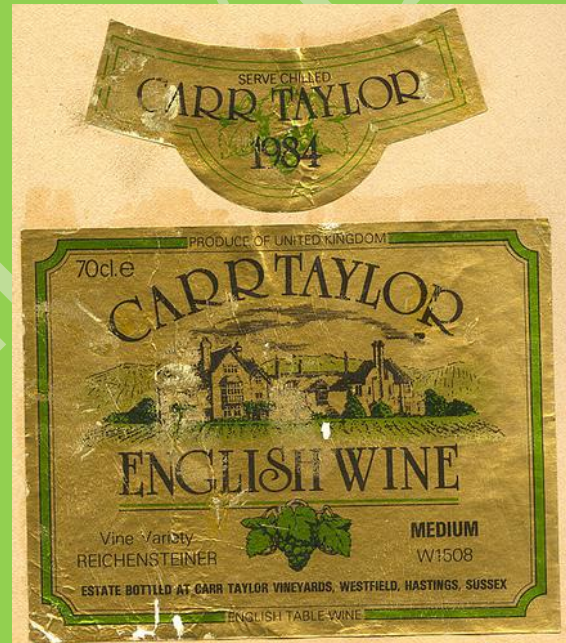
A következő három évtizedben a felére csökkenhet az Egyesült Államok egyik legnagyobb borvidékének számító Napa-völgy prémium bortermése. A Stanford Egyetemen készült tanulmány szerint az ok a klímaváltozás, amelynek következtében a pinot noir, a chardonnay és a cabernet sauvignon termőterülete a felére zsugorodhat.

A felmelegedés nemcsak a kaliforniai gazdák számára rossz hír, nyugtalanító előrejelzések készülnek a világ más borvidékeiről is. A klímaváltozás a világ "bortérképét" is átrajzolja: a legjövedelmezőbb fajtákat csak egy viszonylag szűk éghajlati sávban lehet termeszteni, így a többi fajtánál jóval érzékenyebbek a hőmérséklet változására – mondta Noah Diffenbaugh, a Stanfordi Egyetem kutatója.

A Firenzei Egyetem egy tanulmánya szerint a klímaváltozás a hőmérséklet emelkedése mellett növekvő csapadékmennyiséget is hoz, ami kárt tehet olyan híres borok alapanyagaiban, mint a Chianti, a Barolo, a Brunello vagy az Amarone. Ausztráliában a klímaváltozásnak tulajdonított szárazság már az elmúlt években is hatással volt a termésre. Vannak azonban olyan területek is, amelyek nyernek a globális felmelegedéssel: Európában az emelkedő átlaghőmérsékletek következtében északra, a Skandináv országok felé tolódik a szőlőtermesztésre alkalmas éghajlati sáv - nyilatkozta Simone Orlandini firenzei kutató.

Angliában a pincészetek már most élvezik a pozitív hatásokat. Az Economist adatai szerint míg tavaly a borfogyasztás csökkent a szigetországban, addig a hazai borok fogyasztása több mint 70 százalékkal nőtt. A klímaváltozás a francia fajták esetében korábbi szüretet és

barátságosabb termesztési körülményeket hozott. Az előrejelzések szerint az Egyesült Államokban a hűvösebb, partvidéki területeken és a magasan fekvő sivatagos részeken nőhet a szőlőtermesztés. Ausztráliában, Chilében és Argentínában az előhegységek, a partvidékek és a magasan fekvő sivatagos területek profitálhatnak a klímaváltozásból.

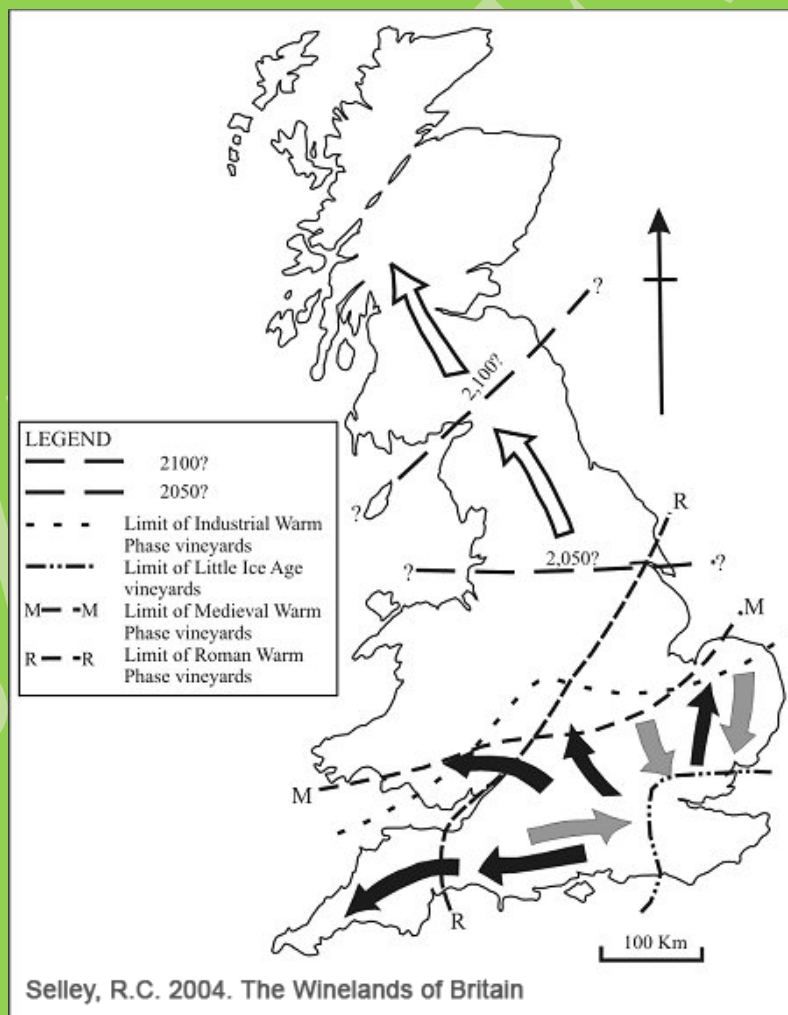
A klasszikus borvidékek azonban nem adják fel: idén Spanyolországban rendezték meg a harmadik Klímaváltozás és Bor Konferenciát, amelynek kiemelt vendégelőadója volt Kofi Annan egykori ENSZ-főtitkár. A klímaváltozás kihívásaira választ kereső tanácskozáson spanyol, portugál, francia, olasz, brit, amerikai, dél-afrikai, chilei és brazil szakemberek vettek részt.

Nem csoda, hogy a bortermelők komolyan veszik a klímaváltozás jelentette fenyegetést. Kaliforniában például egyedül Napa megyében 9,5 milliárd dolláros iparágrol van szó, amely több embert foglalkoztat, mint bármely más terület. A

helyi idegenforgalom 80 százalékát a borturizmus adja. A Napa-völgy így hírnevénél jóval többet veszíthet. A veszteségek kivédésére a tudósok azt javasolják a termelőknek, hogy minél hamarabb kezdjenek el alkalmazkodni a változó körülményekhez. A Stanfordi Egyetem tanulmánya például ajánlásokat tartalmaz arra nézve, hogy milyen szőlészeti technikákkal lehet növelni a növények melegtűrő képességét. Az ilyen ajánlások azonban kis vigaszt nyújthatnak Európa olyan történelmi borvidékein, mint Bordeaux vagy Burgundia, ahol szőlősgazdák generációi évszázadokon át tökéletesítették világhírű fajtáikat. A BBC írása azt ajánlja a borok szerelmeseinek,

hogy ha tehetik, még azelőtt látogassanak el ezekre a vidékekre, mielőtt bekövetkeznek a megjósolt változások. A világ "bortérképe" ugyanis akár már néhány évtized múlva más lehet, mint ma.

Tokaj-Hegyalján a múlt év extrém csapadékos időjárása után az idei szezon extrém száraz időjárása tette próbára a szőlészeket-borászokat a termesztés-technológiával és a szüret időpontjának megválasztásával. A klímakutatók rövid távon (30-40 év) szélsőségeket jósolnak hazánk területére. Így a megfelelő klónszelekció a szélsőségeket tűrő klónok esetében lehet sikeres. Kutatóintézetünk feladata is ezen klónok kiválasztása lesz!

A szőlőtermelés határának várható kitolódása a jövőben Nagy-Britanniában

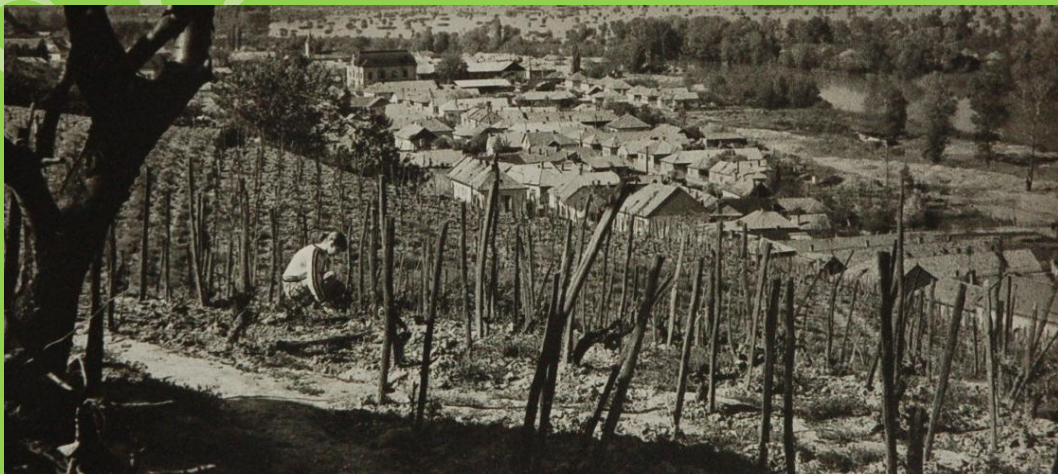
SZEMELVÉNYEK TOKAJ-HEGYALJA MÚLTJÁBÓL

Szellemtörténet

Régi könyvek közt böngészve, kezembe akadt Ambrózy Ágoston 1930-ban kiadott könyve, melynek címe: Tokaj-Hegyalja és néhány szellemtörténeti vonatkozása. Belefeledkezve az olvasásába, néha az az érzésem volt, mintha ma írta volna valaki Hegyaljával kapcsolatban. Megosztom Önökkel pár sorát, melyet hangsúlyozom, hogy 80 éve írt le ez a nagyszerű honfi.

„Széchenyi receptje: Összefogni, tanulni és erős hittel dolgozni! Összefogni annyit tesz, mint a Hegyalja megmentésének jegyében összeforralni. Nem azon versengeni, hogy melyikünk szőlője híresebb, melyik érdemel nagyobb segítyt. Nem csodálni és magasztalni borunkat, amit nyugodtabb időkben Szirmay Antalék és Szemere Miklósék megtehettek: dicsérje borunkat a vevő. Tanulás alatt pedig nagyobb szakszerűséget értünk. Szakítva ósdi szokások empirizmusával, minden ízében megismerni boraink természetét és megóvni a romlástól kitűnő sajátságait.

A szőlő és bor hibás kezeléséből eredő hibái köré nem színes elméleteket fonni; vagyis nem mindig tanítani akarni, hanem néha komolyan tanulni is, hogy végre a nagy borvidékek boraival felvehessük a versenyt a világpiacon. Mert amíg ez meg nem történik, minden munkánk céltalan, sőt értelmetlen. Megfűlünk zárt területünk fogságában, ahol most kétszeresen luxus az aszú meg a szamorodni. És minek véd pl. a Liga minket hamisítványoktól, ha valódit nem szállítunk a világpiacra? Erős hittel dolgozni pedig azt jelenti, hogy, ha így minden tőlünk telhetőt megteszünk szőlőgazdaságunk érdekében és a termelés nagyszerű természeti adottságainak szolgálatába szakértelmet állítunk, nem bízva a talajra, hogy teremjen, és a borra, hogy dolgozza ki magát, akkor áldás lesz a munkánkon, az átok lesz a küzdelem porondjáról és felébred bennünk az etikai felelősség érzete, amellyel tartozunk a Gondviselésnek azért, hogy a Hegyalja a miénk.”

Tokaj az '50-es években

A szőlő eredete és rendszertana

Bihari Zoltán

A Tokaj-hegyaljai borászatok honlapját böngészve, több esetben is találkozhatunk a szőlő eredetét, helyi őshonosságát állító írással. Büszkék vagyunk rá, hogy Erdőbényén már 10 millió éves szőlőmaradványokat is találtak, és ezzel is alátámasztva érezzük a szőlőtermelésünk jogosságát. Valóban büszkék lehetünk ezen korai leletekre, de azért jó ha a tényekkel is tisztában vagyunk. Ez a rövid írás ezt a kérdést szeretné megvilágítani.

A paleobotanikusok szerint a *Cissetes* nemzetség, amelyből a *Vitis* nemzetség származik, a Kréta-kor végén jelent meg (80-100 millió évvel ezelőtt). A Kárpát-medencéből is származnak az Alsó-Oligocén idejéből szőlő mag és levél lenyomatok (*Vitis hungarica* Andr. N. Sp.). Több tízmillió éves lenyomatai ismertek a *Vitis* fajoknak a Tokaj-hegyalja környéki kőzetekben is (*Vitis tokayensis* Stur). A Magyarországról leírt fajok azonban már máshonnan korábban leírták, így a szívünknek kedves *V. tokayensis* is csak magyar honlapokon fordul elő, de nemzetközileg csak szinonima névként tartják számon. Ekkoriban jóval melegebb klíma volt a mai Kárpát-medencében. Így ezek az ősi fajok más klíma alatt éltek, és nem maradtak fenn napjainkig. Az is bizonyos, hogy ezek a korai fajok biztosan nem ősei a jelenleg termelt szőlőnek, azoknak csak nagyon távoli rokonai.

Megkövesült magok tanúságai szerint a nemzetség ősi fajai a Pliocén időszakban az északi félteke (meleg) mérsékelt égövében mindenfelé nőttek. Elterjedési területük azonban a jégkorszakban drasztikusan összezsugorodott, így a Kárpát-medencéből is kipusztultak. Mindössze a Földközi-tenger mentén élhették túl ezt az időszakot. A jégkorszakot Euráziában csak a ligeti szőlő (a latin neve helyesen: *Vitis vinifera* L. subsp. *silvestris*, tehát nem önálló fajnév a *Vitis silvestris* !) vészelte át, a többi fajuk végérvényesen

kipusztult. Észak-Amerikában azonban a *Vitis* nemzetség több faja is fennmaradt. A Jégkorszak idején a refúgiumokban (menedékhelyeken) elszigetelt, genetikailag eltávolodott szőlőfajok a felmelegedéssel ismét terjeszkedni kezdtek. A nemzetség mintegy hatvan fájának többsége Kelet-Ázsiában, illetve Észak-Amerikában él. A Jégkorszak után a Kárpát-medencében is megtelepedett a ligeti szőlő, mely főként az árterekben talált megfelelő élőhelyre.

A ligeti szőlő levele

A szőlő fajok közül a legnagyobb karriert ez az apró szemű ligeti szőlő futotta be. Ezt időszámításunk előtt valószínűleg 6-7000 évvel vonták termelésbe valahol a Kaukázus és Irán vidékén. A világ bizonyítottan legrégebbi borát Iránban, a Zagros-hegységben készítették. A kormeghatározás szerint időszámításunk előtt 5100-ban készült, egy Neolitik faluban (Berkowitz 1996). Nem elfeledhető azonban az sem, hogy Kínai Évkönyvekből tudjuk, hogy a kínaiak legalább négyezer éve ismerik a szőlőbort, és 10 ezer éve készítik rizs bort. A ligeti szőlőből a szelektálásnak köszönhetően fejlődött ki a kerti szőlő (*Vitis vinifera sativa*), majd 2–3000 év termesztés

eredményeként a mai borszőlő (*Vitis vinifera vinifera*). A borszőlő óriási karriert futott be, hiszen minden kontinensre betelepítették, 8 millió hektáron termesztik, amiből több mint 200 millió liter bor készül.

A genetikai elemzések szerint a *Vitis* nemzetség monofiletikus származású, vagyis valamennyi szőlőfaj egyetlen ősrre vezethető vissza. A nemzetségen belül elkülöníthetünk azonban 3 csoportot, az amerikai, ázsiai és az európai ágat, melyek közül a borszőlőink természetesen az európai ághoz tartoznak. A *Vitis* fajok törzsfejlődéstani értelemben nemrégiben különültek el egymástól, így közöttük reproductív akadály még nem alakult ki. Ennek köszönhetően könnyen keresztezhetőek. Ezt bizonyítja, hogy a kutatóintézetünkben is van 21 féle, keresztezés útján létrejött alany, melybe furmint és hárslevelű van beoltva.

Hazánkban a borszőlő megjelenésére utaló első leletek a vaskor végéről (ie.200 körülről) valók. Majd az utánuk következő évszázadokban a kelták és természetesen a rómaiak terjesztették ki a szőlő-bor kultúrát.

A filoxéra járvány után került be hazánkba sok amerikai származású szőlőfaj, melyeket vadalanyként a mai

napig alkalmazunk. Ezek közül aztán több kivadult, így az ártereken döntően ezeket az amerikai fajokat találhatjuk meg, leggyakrabban a *Vitis vulpina*, *V. rupestris*, *V. labrusca* fajokat. A Bodrog és a Tisza mellett is megtalálható néhol a *Vitis sylvestris*, de nagyon ritka. Ma már védett, eszmei értéke 10.000 Ft. A behurcolt fajok gyakorlatilag kiszorították mindenhol. A meghatározása legkönnyebben ősszel lehetséges, ugyanis míg a kivadult fajok sárgára színeződnek lombhullatás előtt, addig a ligeti szőlő vörösre.

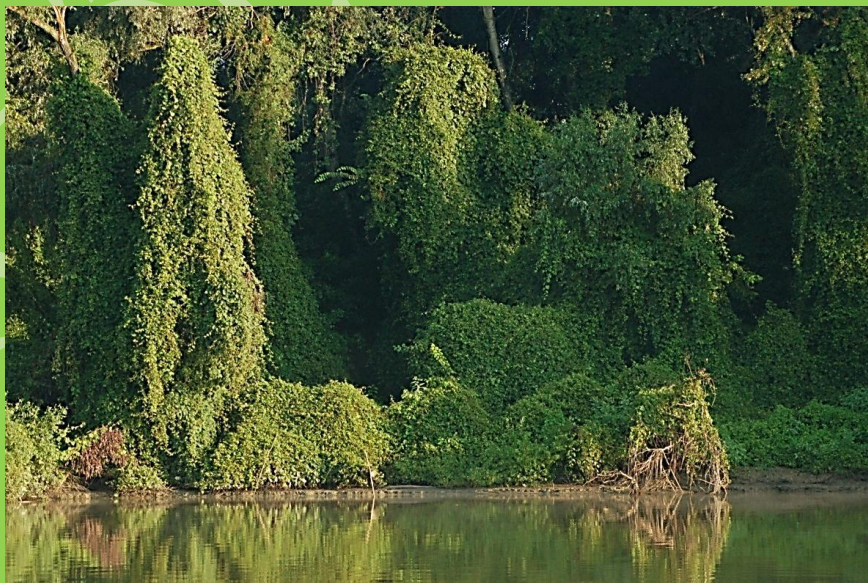
Irodalom

Tröndle D., Schröder S., Kassermeier H., Kiefer C., Koch M. 2010. Molecular phylogeny of genus *Vitis* (vitaceae) based on plastid markers. *American Journal of Botany*, 97/7: 1168-1178.

Andreánszky G. 1951. Adatok a házi harmadkori flora ismeretéhez. *Földtani Közlemények* 81.

Hazslinszky, F. 1865-1866. A Tokaj-Hegyalja viránya. (Fossil plants from Tokaj-Hegyalja). -*Math. Term.tud. Közlem.* 4: 105-143.

Andreánszky G. 1959. Die Flora der sarmatischen stufe in Ungarn. Budapest

Kivadult amerikai szőlők a tokaji Tisza-parton

Tokaj-hegyaljai ereklyék

A múlt hónapi számunkban már írtuk, hogy elkezdtek gyűjtögetni a Tokaj-Hegyaljával kapcsolatos tárgyi és papír formátumú emlékeket. Szeretnénk egyelőre egy emlékszobát kialakítani a szőlészeti kutatásokkal kapcsolatban, majd később egy kis múzeumot is. Ehhez örömmel vesszünk minden Tokaj-hegyalján készült fotót, vagy a szőlészettel és borászattal kapcsolatos tárgyat.

Néha érdekes fotók kerülnek birtokunkba, és szeretnénk segítséget kérni, hátha valaki felismeri a képen látható személyeket. A kép 1950-ben készülhetett (a kis hordón lévő évszám alapján) és hegyaljai „borászok” láthatók rajta. Ha valaki felismer valakit, kérjük, ossza meg velünk!!!

Ezúttal köszönünk minden régi tárgyat, illetve felajánlott muzeális bort, amit eddig voltak szívesek nekünk adományozni! Ígérjük, hogy méltó helyet találunk nekik!

Keressük Tokaj-Hegyalja legöregebb szőlőtőkáját!

A világon több ország is magáénak tudja a világ legöregebb szőlőjét. Engedjék meg, hogy én Magyarországnak adjam ezt a címet, pontosabban egy Pécsen található szőlőtökének.

Vannak országok, ahol a borvidék legöregebb tőkéje turisztikai látványosság. Használjuk ki mi is ennek a marketing és turisztikai vonzerő értékét! Keressük meg, hogy Tokaj-Hegyalján melyik a legöregebb tőke? Hogy ezt eldöntsük, várjuk a jelöltekről szóló üzenetet.

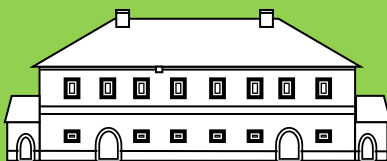
Kérjük, ha ismer olyan idős tőkét, amelyik pályázhat erre a címre, írja meg! Megnézzük, és ígérjük, hogy egy hónap múlva bemutatjuk a „Szőlő-levél”-ben. Addig is kedvcsinálónak legyen itt a világ legöregebb (400-450 éves) tőkéjeként ismert maribori szőlő képe!

Elérhetőség:

Tokaji Borvidék Szőlészeti és Borászati Kutatóintézet

3915 Tarczal
Könyves Kálmán út 54.
Pf: 8

telefon/fax: 0647 380 148
E-mail: tarcalkutato@gmail.com

Amennyiben nem szeretné többet kapni a hírlevelet, vagy éppen ellenkezőleg! -mások számára is elérhetővé szeretné tenni, akkor írjon egy levelet a következő címre:

tarcalkutato@gmail.com

Mindenkit biztatunk arra, hogy ha olyan információja, híre van, amit szeretne közhírré tenni, küldje be hozzánk és a hírlevélben megjelentetjük.

Tarcali tőkés